

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataiteen koulutus

2022

Isto Rahkila

Vaatimaton hetki

– Taiteeni luonto

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutus

2022 | 28 sivua

Isto Rahkila

Vaatimaton hetki

- Taiteeni luonto

Vaatimaton hetki – Taiteeni luonto on opinnäytetyö, joka tutkii taiteellista suunnan muutosta maalaustaiteesta maataiteeseen. Se käsittelee matkaani kohti ekologista taiteen tekemistä sekä uudesta taiteellisesta suunnasta löytynyttä vapautta. Samalla paikannan vastauksia kysymykseeni taiteen tekemisen tarkoituksesta ja merkityksestä.

Tutkielmassa kuljetaan pääsääntöisesti neljän opiskeluvuoteni sisällä maalaamisen pysähtymisestä tämän hetken taiteeseen. Tarkastelen ilmastoahdistuksen vaikutuksesta lauennutta kriisiä taiteellisessa työskentelyssä sekä siitä seurannutta tutkimusmatkaa kohti luontoa ja läsnäoloa. Opinnäytetyössä avaan suhdettani luontoon materiaalisella sekä aineettomalla tasolla. Pohdin myös luonnon kanssa työskentelystä löytämäni henkistä ulottuvuutta Zen-buddhalaisesta näkökulmasta.

Omaan taiteeseeni syventyminen on tarkoittanut omaan itseeni syventymistä. Sen tutkiminen eri perspektiivistä on selventänyt ymmärrystäni taiteen ja luonnon merkityksestä itselleni sekä psyykkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Tutkielman kirjoittaminen on myös vahvistanut luottamusta itseeni ja opettanut minua sanallistamaan taidettani.

Asiasanat: Taide, Maataide, Luonto

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Fine arts

2022 | 28 pages

Isto Rahkila

Modest moment

- Nature of my art

Modest moment – The nature of my art is a thesis that examines the change in my artistic practice from painting to land art. It deals with my journey towards ecological art and the freedom that I found in this new artistic direction. At the same time, I examine the purpose and meaning of my art.

The thesis mainly covers my four years of studies from the moment I stopped painting to the art I am making now. I observe how climate crisis and the anxiety it causes, has affected my artistic practice and how I ended up getting closer to nature and the presence of now. In the thesis, I open my relationship with nature on material and immaterial level.

I also reflect on the spiritual dimension of my art from a Zen-Buddhist perspective.

Getting deeper into my art has meant getting deeper into myself. Examining it from a different perspective has clarified my understanding of the meaning of art and nature for myself and my mental and physical well-being. Writing the thesis has also strengthened my self-confidence and taught me how to verbalize my art.

Keywords: Art, Land art, Nature

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Murros	6
2.1 Taiteellinen työskentely	11
2.2 Havaintoja katoavuudesta	16
2.3 Myötäilevä ote	19
3 Luonnosta	21
4 Lopuksi	25
Lähteet	26

Kuvat

Kuva 1. Valokuva teoksesta <i>Tuulipuu</i> , 2021.	9
Kuva 2. Valokuva teoksesta <i>Untitled</i> , 2021.	14
Kuva 3. Valokuva taiteellisen lopputyön performanssista, 2022.	15
Kuva 4. Valokuva lumeen sulaneista jalanjäljistä, 2020.	20

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutkin neljän opiskeluvuoteni aikana tapahtunutta muutosta taiteen tekemisessä. Tekstissä kuljen suurimmaksi osaksi viimeisten kahden vuoden aikajanalla. Käsittelen taiteelliseen työskentelyyni ja ajatteluun vaikuttaneiden kokemusten, kuten ilmastoahdistuksen ja siitä seuranneen syväekologisen ajattelun syy- ja seuraussuhteita. Tarkoitukseni on paikantaa ja kirkastaa taiteeni olemusta sekä taiteen tekemisen lähtökohtaa ja merkitystä. Elämäkerrallisen ja lyyrisen kerronnan avulla seilaan menneisyydestä nykymomenttiin, maalaustaiteesta maataiteeseen.

Ensimmäisessä luvussa havainnoin siirtymääni maalaustaiteesta maataiteeseen. Tutkin taiteessani tapahtunutta kurssin muutosta syväekologisten periaatteiden ja luontokokemusten siivittämänä. Pohdin luonnon roolia taiteessani ja miten päädyin tekemään taidetta ulos luontoon. Samalla käsittelen suhdettani luonnonmateriaaleihin.

Toisessa luvussa tutkin luonnossa ja arkielämässä havaitsemaani väliaikaisuuden kokemusta ja sen vaikutusta taiteelliseen työskentelyyn. Väliaikaisuuden ja jatkuvan muutoksen teeman myötä käsittelen luopumista osana taiteen tekemisen prosessia, jonka kautta päädyn johtopäätöksiin taiteeni tämänhetkisestä tilanteesta.

Viimeisessä luvussa syvennyn tarkastelemaan tarkemmin luontoa ja luontosuhdetta. Käsittelen molempia aiheita yleisestä sekä henkilökohtaisesta näkökulmasta. Lopuksi käänän katseen ihmiseen osana luontoa, aina aineettomalle tasolle saakka.

2 Murros

Noin kaksivuotta sitten velloin ilmastoahdistuksessa, joka johti muutokseen taiteen tekemisessä. Liikuin paljon luonnossa ja samalla seurasin uutisvirtaa ja ohjelmia ilmastonmuutoksesta. Erityisen vaikutuksen minuun teki dokumentti nimeltään *Käännekohtassa*. Dokumentin puolivälissä ruotsalainen ilmastovaikutusten tutkija Johan Rockström kertoo lapsuuden luontokokemuksista kalastuksen parissa ja Itämeren saastuneisuudesta¹. Tutkimustieto ja kuvamateriaali ruotsin luonnosta toi ilmastonmuutoksen iholle. Se ei ollut enää jotain kaukaista, vaan tunsin sen ensikertaa koskettavan vahvasti myös itseäni. Ajan kuluessa tulin tietoisemmaksi luonnon saastumiseen vaikuttavista tekijöistä ja sen myötä havahtuin tarkastelemaan oman taiteellisen työskentelyni ilmastovaikutuksia. Huomasin ristiriidan taiteessani. Maalasin luontoa ylistäviä maalauksia sivellen värjättyä muovitahnaa kemiallisesti käsitellylle puuvillalle. Samalla suosin sian karvoista tehtyä pensseliä. Silloin intoni maalaamiseen alkoi hiipua. Olin saapunut rajalle, jolloin ilmastoeettisen ajattelun sivuuttaminen olisi tarkoittanut silkkaa välinpitämättömyyttä.

Tunsin syyllisyyttä tavastani maalata. Kävin läpi mahdollisia keinoja, kuinka voisin jatkaa maalaamista niin, että maalaukset olisivat maatuvia ja harmittomia luonnolle. Hetken tein kokeiluja pellava- ja puuvillakankaille. Piirsin hiilellä ja värjäsin kangasta tuhkalla, mausteilla ja elinkeinoväreillä. Kyseiset kokeilut eivät kumminkaan tuntuneet sopivan tapaani työskennellä. Olin tottunut maalaamaan hetken mielijohteesta, intuitiivisesti ja suunnittelemattomasti. Kuulin että luonnosta voisi kerätä pigmenttejä, joiden sideaineena voisi käyttää kananmunaa ja pellavaöljyä, mutta tekniikka vaikutti aivan liian työläältä. Minulle oli tärkeää päästä suoraan asiaan. Silloin saavuin taiteelliseen umpikujaan. En enää keksinyt keinoja, miten voisin jatkaa

¹ (Käännekohtassa: Tiede planeettamme pelastajana. 2021)

maalaamista. Taiteellinen työskentely pysähtyi muutamaksi kuukaudeksi tyystin. Aloin etsiä uutta tapaa tehdä taidetta.

Muistelen tapahtunutta eräänlaisena “tieto lisää tuskaa” -kokemuksena. Katse kiinnittyi joessa ohi lipuviin muovipusseihin, kulutuskulttuuriin ja kiireestä väsyneisiin ihmisiin. Olin pettynyt itseeni ja syytin siitä yhteiskuntaa, joka tuntui vähät piittaavan yhteisen luontomme hyvinvoinnista. Jälkeenpäin tarkasteltuna taiteellinen umpikuja oli ajanjakso, jolloin suhteeni luontoon syventyi ja omaksuin ajatteluuni syväekologisia piirteitä. Mikaela Vuorion mukaan syväekologisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa elollisen sekä elottoman luonnon suojeleminen, ympäröivää luontoa mahdollisimman vähän kuormittavan elämäntavan tavoittelu sekä pyrkimys aineellisesti vaatimattomampaan, mutta henkisesti rikkaampaan elämään.² Periaatteet huokuivat ratkaisua ja harmittomamman elämäntavan tuomaa pelastusta. Tuolloin sopiva määrä jatkuvuuden tunteen tuomaa lohtua pienellä ripauksella ihmisvihaa saivat huoleni tuntumaan kevyemmiltä. Ei minulla niin väliä, kunhan luonnon ei tarvitsisi kärsiä, ajattelin.

Vuorion tekstissä mainittu periaate aineellisesti vaatimattomammasta mutta henkisesti rikkaammasta elämästä kiinnitti katseeni.³ Nyt muutaman vuoden ekologisempaan ja yksinkertaisempaan taiteilijuuteen pyrkineenä koin lauseessa piilevän jotain todellista. Samaa asiaa sivuaa myös Riikka Kaihovaara, teoksessaan *Villi Ihminen*. Hän kuvailee aineellista vaatimattomuutta ja henkistä rikastumista esimerkkeinään retkeilijät ja vaatimattomilla kesämökeillään mökkeilevät ihmiset. Hänen mukaansa pieni epä mukavuus ajaa meidät perustarpeidemme äärelle ja sitä kautta ankkuroi meidät todellisuuteen. Kaihovaaran sanoin, “Saamme mielen, joka liittyy itseään suurempaan.”⁴ Tuo mieli, jota hän kuvailee, kuulostaa jonkinlaiselta henkiseltä tasolta, joltain näkymättömältä. Mielen liittyminen itseään suurempaan on salaperäisesti ja jännittävästi ilmaistu, mutta näen tuon mystisen ilmauksen

² (Vuorio M 2004)

³ (Vuorio M 2004)

⁴ (Kaihovaara R 2019, 209)

takana yksinkertaisen havainnon hetkessä elämisestä sekä yhteydestä luontoon.

Kaihovaaran pieni epämukavuus ja Vuorion mainitsema pyrkimys aineellisesti vaatimattomampaan elämään kulkevat käsi kädessä. Omien kokemusteni perusteella molemmat ovat saattaneet minua lähemmäs nykyhetkeä ja sitä kautta uudenlaista taidetta. Kaihovaaran perustarpeet, jotka mitä luultavimmin tarkoittavat ruokaa, vettä ja suojaa, toivat mieleeni kiinalaisen buddhalaisen, maallikko Pang Yunin (740-808.jkr) sepittämästä lausahduksesta. ”Korkein viisauteni on perin yksinkertaista; noudan vettä ja kerään polttopuita.”⁵ Myös muinainen maallikko Pang vaikuttaa puhuvan perustarpeistamme. Vaikka elämä nykymaailmassa on hyvin erilaista kuin 800-luvun Kiinan maaseudulla, perustarpeemme on ja pysyy. Syvemmälle katsottuna perustarpeiden toteuttamisen kautta tapahtuva todellisuuteen ankkuroituminen vaikuttaa tarkoittavan, jokseenkin samaa Pangille, Kaihovaaralle kuin minullekin.

Pilikkoessamme polttopuita ankkuroidumme luultavasti herkemmin todellisuuteen, kuin vaikkapa maksaessamme asuntomme lämmityksestä kertynyttä sähkölaskua. Mieleemme, joka jatkuvasti seilaa menneisyyden ja tulevaisuuden rajattomilla mailla, palaa siihen mitä juuri nyt olemme tekemässä. Teoksessa *Terveysmetsä* kirjoittajat kuvailevat kirveen iskeytymistä halkoon räjähtävänä hetkenä, jolloin ajatukset katoavat. ”Esiin välähtää silmäräpäkseksi mielen aava ja ajaton luonto”. Heidän mukaansa halkoja kirveellä pilikkoessamme olemme herkästi kiinni nykyhetkessä⁶. Vaikka kysymys on niin yksinkertaisesta ja modernin ihmisen silmillä katsoen ehkä jopa epämiellyttävästä ja raskaasta työstä, olen halkojen hakkaajan kanssa samaa mieltä. Omien kokemusteni mukaan, luonnon kanssa fyysisesti sekä yksinkertaisesti toimiessani olen ennen pitkää aina läsnä nykyhetkessä. Ehkä juuri siksi tultuani taiteelliseen umpikujaan koin tarvetta päästä kosketuksiin

⁵ (Yun P & Virtaperko M 2018, 50)

⁶ (Leppänen M & Pajunen A 2017, 242)

luonnon kanssa. Luonnosta löysin kaipaamaani läsnäoloa, joka rauhoitti mieltäni ja helpotti ahdinkoa.

Syväekologisen ajattelun kautta taiteen tekeminen alkoi siirtyä automaattisesti aineellisesti vaatimattomammalle reitille. Puhuessani aineellisesti vaatimattomasta, tarkoitan monimutkaisista tekniikoista, työvälineistä ja materiaaleista irtautumista. Myös työhuoneella työskentely alkoi olemaan tukkoista. Tuntui kuin olisin löytänyt itseni päätepuysäkiltä, joka sijaitsi kaukana luovuuden ydinkeskustasta. Siispä lähdin ulos luontoon. Luonto oli jo aiemminkin toiminut inspiraationi lähteenä ja auttajana, mutta nyt lähtökohta oli muuttunut haluksi työskennellä osana luontoa, ei siitä irrallaan eikä sitä vastaan. Siirsin syrjään ajatukset siitä, millaista taiteen tulisi olla tai mitä luulin muiden minulta odottavan. Luonnonympäristössä viipyily palautti minut nykyhetkeen ja löysin taas luovuuden sekä luottamusta omaan itseen ja ideoihini. Samalla työskentelyyn alkoi myös asetettua rajoitteita ja sääntöjä, joista itsestään selvin oli pyrkimykseni harmittomuuteen. Halusin voida tehdä taidetta hyvällä omallatunnolla ja mahdollisimman vähän luontoa kuormittavalla tavalla.

Kuva 1. Valokuva teoksesta *Tuulipuu*, 2021.

Muutos omassa ajattelussa ja sitä myötä taiteen tekemisessä muistuttaa 1970-luvun lopun suomalaista "ekotaidetta". Maija Tanninen-Mattilan nimeämässä "ekotaiteessa" ei ollut kysymys jostain tietystä tekniikasta, aiheesta tai tyylistä, vaan asenteellisesta ja sisällöllisestä periaatteesta, jotka olivat sen aikaisen ympäristöliikkeen vaikutuksen tulosta. Aivan kuten 1970-luvun taiteilijoiden taiteen, niin minunkin taiteeni ylitse puhalsi muutoksen tuulet alkaessani tiedostaa luonnon hyvinvoinnin ja monimuotoisuuden tärkeyttä⁷. Kiinnostukseni suuntautui kohti hetkessä elämistä ja ihmisen luontosuhdetta. Muotouduttuani ulos vanhoista tavoista työskennellä ja ajatella huomasin ihastuneeni luonnon kanssa työskentelyn tuomaan hetkessä olemisen vapauteen. Taiteen tekeminen muuttui teko- ja tapahtumapainotteiseksi. Liikuskelin luonnossa tehden taidetta vain tekemisen ilosta, ilman tavoitteita tai pyrkimyksiä. Itse olemisen ja tekeminen tuntui tärkeämmältä, kuin valmis teos. Lopputuloksella ei ollut enää tavanomaista merkitystä.

Tietämys luonnon tilasta ja omista arvoista oli lisääntynyt ilmastoahdistuksen siivittämänä. Maailmantuska sai syväekologiasta ja luonnosta turvaa ja samalla kasvoi suuri kysymys siitä, mikä on välttämätöntä ja mikä turhaa. Uskaltauduin kyseenalaistamaan tottumuksiani ja päädyin irrottamaan otteeni maalaustaiteesta. Taiteen tekemisen tauon aikana luovuin osasta omaisuuttani, kuten taidemateriaalista ja oman kotini irtaimistosta. Materialin määrä väheni ja helpotus lisääntyi. Taulurimoista, maalipurkeista ja mielipiteistä rakennetun huoneen seinät alkoivat rakoilla ja huomasin hengittäväni raikkaampaa ilmaa. Koin tarvetta päästä kosketuksiin luonnon kanssa ja lähdettyäni luontoon päädyin lopullisesti ulos laatikostani. Harmittomien ja hetkellisten maataideteosten tekeminen irrotti mielen tavoitteellisuudesta. Löysin merkityksellisyyttä vaatimattomasta tekemisestä ja olemisesta.

⁷ (Johansson H 2004, 80)

2.1 Taiteellinen työskentely

Kulkevan joen virta on lakkaamaton eikä sen vesi pysy entisellään. Tyvenessä muodostuvat kuplat katoavat ja syntyvät pitkään kestävästi. Tämän elämänpäivien ihmisten ja asumusten osa on sama. – Kamo No Chōmei (1155–1216)⁸

Siivosin työhuoneeni ja purin kaikki vanhat maalaukset. Varastoin maalatut kankaat, myin sekä lahjotin maalaustarvikkeeni ja lähdin metsään. Tein muutamia retkiä kaupungin metsiin tarkoitukseni kerätä erilaisia luonnonmateriaaleja. Ensimmäisillä retkilläni ihastuin käppyräisiin tuulen pudottamiin männynoksiin. Poimin oksia mukaani työhuoneelle ja jatkoystin niitä puukolla veistäen. Muutamia päiviä veistelyäni turhauduin, sillä puukko tuntui vain turmelevan entuudestaan miellyttävät muodot tylsiksi käsitöiksi. Ikään kuin valmiit teokset olisi tuhottu. Pilattuani muutamat oksat jäivät ne lattialle pölyttymään ja kiinnostukseni niihin hiipui. Siitä huolimatta poimin luontoretkiltä aina uusia ja erilaisia luonnonesineitä mukaani. Arne Kinnusen luonnonestetiikan mukaisesti, aloin haalia teoksissani luonnollista olomuotoa ja alkuperää.⁹ Mieli avautui uudella tavalla luonnossa vallitsevalle kauneudelle.

Siirryin käyttämään valmiita löydettyjä materiaaleja osana teoksia, joita rakentelin luonnossa sekä työhuoneellani. Tähän asti olin pitänyt materiaalia vain raaka-aineena, mutta nyt huomio oli siirtynyt “mitä tästä voisin veistää” ajattelusta, materiaalin ominaispiirteiden kuunteluun ja tarkkailuun. Otin askeleen kohti käsitetaiteellista toimintatapaa jättämällä asiat sellaiseksi kuin ne ovat.¹⁰ Luonnonmateriaalit puhuttelivat yksityiskohdillaan ja ainutlaatuisuudellaan. Marja Sakarin mukaan esineet sisältävät tietoa ja esineen havainnointi laukaisee impulsseja ajatuksille.¹¹ Työskentely toimi Sakarin näkemyksen mukaisesti. Kaivauduin syvemmälle luonnonmateriaalien

⁸ (Ren-in 2016, 9)

⁹ (Kinnunen A ym. 1981, 38)

¹⁰ (Erkkilä H & Björkman N 1999, 20)

¹¹ (Erkkilä H & Björkman N 1999, 30)

havainnointiin ja huomasi niistä heijastuvan ajatuksia elämän ihmeellisyydestä. Luonnonesineet, asiat ja ilmiöt alkoivat näyttäytyä vertauskuvallisesti.

*Kaikkialla, minne menen, kohtaan itseni. –Tōzan Ryōkai (806–869)*¹²

Suhteeni luonnonmateriaaleihin syntyy sen hetkisen tilan ja ajan kokemuksesta, josta oma elämäntilanteeni ja mielentila eivät ole irrallaan. Tilanne on monisyinen. Sille, että kiinnitän huomioni juuri tiettyyn kiveen tai keppiin ja poimin sen mukaani, en löydä kovinkaan selvää syytä. Hahmottaakseni tuota näkymättömältä tuntuva prosessia käytän Michael Polanyin hiljaisen tiedon teoriaa apunani. Polanyin mukaan ihmisen tietoisuutta on kahdella eri tasolla. Keskitetyn- ja sivutietoisuuden tasolla, joista jälkimmäinen sisältää hiljaisen tietämisen ulottuvuuden.¹³ Suuri osa luovan toiminnan liikkeistä tuntuu kumpuavan hiljaisen tiedon lähteeltä. Ehkä tästä syystä tietyn kiven poiminnan syytä on mahdotonta sanallistaa tyystin auki. Kiven poiminnan eleessä on tietoista valintaa, mutta se sisältää myös hiljaista tietoa. Kuvailisin hiljaisen tiedon kokemusta intuitiiviseksi tai eräänlaiseksi järjettömäksi varmuudeksi. Se on kuin sanatonta hiljaisuutta ajattelevan mielen tuolla puolen.

Työskentelyn painopiste kallistui havaintoon ja tarkkailuun. Vietin aikani työhuoneella ja luonnossa havainnoiden itseäni ja ympäristöä läheltä sekä kaukaa. Kuljin luonnossa tutkien materiaaleja, ilmiöitä ja tunnelmia. Käytännössä työskentely muuttui lähemmäs olemista ja olemisen tarkkailua, kuin jatkuvaa ideointia ja teoksen työstämistä. Jonkin ajan kuluttua oli työhuoneelle silti kertynyt paljon materiaalia. Enimmäkseen puuta, kasveja ja kiviä. Oli myös löydettyjä luita ja savea. Kaikkein kiehtovimmaksi leimautuivat kumminkin kaislat, vaikka kivetkin vetivät kyllä puoleensa. Kaislojen kanssa

¹² (Suzuki S 2014, 138)

¹³ (Virtanen I 2006, 6–7)

kohtasin ensikertaa ollessani sisustustöissä eräillä festivaaleilla. Kaislojen herkkyys ja hauraus oli kaunista ja niiden varret olivat pitkiä ja laihoja, aivan kuten minäkin. Samaistin itseni luonnonmateriaaleihin, mutta eritoten juuri kaisloihin. Luonto esineineen ja ilmiöineen alkoi näyttäytyä peilinä, jonka kautta peilasin itseäni ja elämäni tapahtumia.

Kun katsomme tarkemmin maailmankaikkeuden asioita, huomaamme, että niiden kaikkien olemassaolo edeltää ajattelua. – Kōdō Sawaki (1880–1965)¹⁴

Kaislojen kautta oivalsin, että kyse ei ollut vain kaisloista objektiivisessä muodossaan vaan luonnon herkkyydestä ja hauraudesta ylipäänsä. Luontoa suuresti kunnioittavana ihmisenä en sallinut itselleni oikeutta toimia luonnossa vasten luonnon järjestystä. Sillä olihan lähtökohtani löytää tapa tehdä mahdollisimman harmitonta taidetta. Oli annettava periksi osasta ideoita ja hyväksyttävä se, että luonto on elävää ja jatkuvaa liikettä, jonka tielle ei ole syytä tulla häiriköimään. Työskentely vaati eräänlaista kontrollista irrottautumista, johon en ollut tottunut maalatessa tai piirtäessäni. Etenkin ulkona työskentelyssä ympäristö tuli ottaa huomioon ja tämän myötä täytyi olla valmis luopumaan itsekkäimmistä motiiveista. Työskentelyyn kehittyneet säännöt ja rajoitukset mahdollistivat toimintani harmittomasti ja hyvällä omatunnolla. Pysin näkymättömiin ja häilyviin eleisiin. Kuin tuuli, liikuttelin irtonaisia materiaaleja siellä täällä. Asettelin niistä jotakin, otin valokuvan, jos näin tarvetta ja sitten päästin irti. Luontokohteesta riippuen jätin asetelmani paikalleen tai sitten purin ne. Työskentely tuntui nyt kulkevan luonnon tahdissa.

¹⁴ (Sawaki K 2016, 25)

Kuva 2. Valokuva teoksesta *Untitled*, 2021.

Hyvin nopeasti luontoon päädyttyäni aloin toimia rakennellen asetelmia luonnosta löydettävistä irrallisista materiaaleista. Tyyliiltään työskentelystä muotoutui rauhallista ja vaatimatonta. Yhtenä sääntönä pidin sitä, että jos materiaalia tarvitaan, tulee sen kaiken löytyä irrallisena lähiympäristöstä. Tämä sääntö teki vahvojen ja kestävien teosten rakentamisesta vaikeaa, mutta näin noudatin harmittomuuden periaatteita. Ilman varmoja kiinnitysvälineitä, ruuveista nauloihin, oli mahdotonta tehdä edes hetken pidempään säilyviä rakennelmia. Tätä kautta omaksuin tavan tasapainotella esineitä ja asioita. Kiinnikkeetön rakentaminen nosti riskiä teoksen hyvinkin nopealle tuhoutumiselle. Työskentelymetodi johdatteli harjoittelemaan luopumista, mutta samalla nautin sen luonnollisuudesta. Annoin luonnon määrätä, enkä tuntenut enää omantunnon tuskaa. Antaa sen kestää sen aikaa kuin kestää. Maataiteesta tuli luopumisen harjoitusta.

Taiteellinen lopputyöni Turun Taideakatemiassa oli ensimmäinen sisätilaan rakentamani katoava maataideteos. Teos oli maatuivista materiaaleista rakennettu installaatio, joka sisälsi tasapainolla pystyssä pysyviä asetelmia. Ajatuksenani oli tuoda luonnon avulla vertauskuvallisesti esille ihmiselämän haurautta ja väliaikaisuutta. Lopputyönäyttelyn päivät valuivat, mutta tunsin teosprosessin olevan vielä keskeneräinen. Aistin ristiriitaisuutta teoksessa ja oivalsin, ettei teos, joka käsitteli väliaikaisuutta, voi jatkaa elämäänsä olematta itse väliaikainen. Siispä päätin konkretisoida väliaikaisuuden luopumalla teoksesta ja palauttamalla sen osat takaisin luontoon, takaisin kiertokulkuun. Päätin luoda ideasta performanssin ja niin ilmoitin tapahtumasta Facebookissa. Näyttelyn päätyttyä purin teoksen ja kuljetin sen pyörällä Aurajoen rannalla sijaitsevalle pienelle hiekkarannalle. Toteutin performanssin samana iltana. Luovuin teoksesta, mihin olin viimeisen muutaman kuukauden aikana käyttänyt aikaani, mutta vasta sen jälkeen olin valmis.

Kuva 3. Valokuva taiteellisen lopputyön performanssista, 2022.

2.2 Havaintoja katoavuudesta

Opiskelujeni alussa sairastuin eräänlaiseen krooniseen sairauteen ja kesällä 2021 kohtasin lähietäisyydeltä läheisen ihmisen kuoleman. Kokemukset pakottivat kohtaamaan elämän haurautta, jonka myötä kysymykset kuolemasta ja ihmiselämän rajallisuudesta levisivät mieleeni. Hiljaa itsekseni aloin kysymään suuria kysymyksiä elämästä. Elämän tuskallisuudet nostivat oleellisemman näkyville. Tapahtui jotakin henkistä ja mieltä horjuttavaa, ja niin astuin mielen tasapainon ja hyvinvoinnin etsintäretkelle.

Neljän opiskeluvuoden aikana seilasin erilaisten henkisten perinteiden läpi luonnonuskosta ja shamanismista Zen-buddhalaisuuteen, joista jälkimmäiseen olen toistaiseksi jämähtänyt. Samalla taiteen tekemiseen saapui ensikertaa aiheita, jotka vaikuttivat nousevan vain ja ainoastaan itseni syvyyksistä. Eksistentiaaliset kysymykset valtasivat mielen ja siirtyivät välittömästi myös taiteeseeni. Luonnon ja taiteen yhdistyminen tapahtui luonnollisesti ja ennen kaikkea se tuntui oikealta.

Taide ja henkisyys kietoutuivat toisiinsa. Olin alkanut tarkkailemaan asioiden pysymättömyyttä, oli se sitten kyse terveydestä, tunteista tai kukkivista kukista. Asioita tuntui vain ilmenevän ja katoavan, eikä minulla ollut siihen mitään vaikutusta. En voinut sivuuttaa asioiden väliaikaisuutta ja ennen pitkää tuli minua vastaan se tosiasia, että minäkin olen vain väliaikainen ja pieni osa tätä kaikkeutta. Samalla heräsi kysymys elämän merkityksestä. Jos kerran kaikki on vain väliaikaista, mitä millään on sitten väliä? Pelkokuvat tulevaisuudesta ja yhä uudestaan kohdattavasta luopumisesta kohottivat nihilismin pintaan. Missään ei tuntunut olevan järkeä, eikä suurimmassa osassa edelleenkään, mutta kaiken tuskailun vastakohtana löysin itseni hetkittäin tilasta, jossa olin läsnä ilman huolen häivää. Useimmiten hetket tapahtuivat luonnon tai taiteen äärellä. Kokemukset eivät olleet uusia, mutta niiden merkitys oli suurta vahvasta kontrastista johtuen. Läsnäolo ja nykyhetki alkoivat vetää puoleensa, mutta suuret kysymykset eivät kadonneet mihinkään. Näiden

havaintojen virrassa kohtasin Zen-buddhalaisuuden ja päädyin harjoittamaan istumameditaatiota.

Yrjö Kallisen mukaan Zen on vaikeimmin tulkittavissa oleva buddhalaisuuden muoto, joka pyrkii tuomaan ihmisen välittömään yhteyteen todellisuuden kanssa. ”Zen pyrkii tempaamaan ihmisen käsitteellisen, lainatun ”tietämisen” tilasta todellisuuskokemukseen.” Sana Zen on alkuperäiseltä muodoltaan sanskritinkielinen sana ”dyana”, joka merkitsee tajunnantilaa, jossa ihminen kokee olevansa yhtä todellisuuden ja koko universumin kanssa. Kallisen sanoissa on koukuttavaa salaperäisyyttä, mutta niin kuin hän kirjassaankin sivuaa, Zeniä ei voi sanoilla selittää auki. Sitä voi piirittää ja osoittaa sanoilla, mutta loppupeleissä se perustuu henkilökohtaiseen kokemukseen, joka on perin pohjin käytännöllistä¹⁵. Kallisen kertomaan ei ole lisättävää, mutta jos minulta kysytään, palaan takaisin tuohon jo mieleeni piirtyneeseen kuvaukseen halkojen hakkaamisesta. Kysymys on tuosta räjähtävästä silmänräpäyksestä. Pam! Kirves halkaisee halon ja olemme rajattomassa nykyhetkessä.

Et voi saavuttaa sitä sanoilla tai tavoittaa sitä ajatuksilla.

– Bodhidharma (n.440–528)¹⁶

Luonnon kanssa työskentely ja elämän tuskaisuus sai minut arvostamaan nykyhetkeä ja katoavuutta. Katoavuuden tiedostaminen taas pakotti harjoittamaan luopumista, josta löysinkin yllätyksekseni vapautta ja inspiraatiota. Yleisesti ottaen meidän jokaisen on jatkuvasti luovuttava erinäisistä asioista, mutta silti luopuminen tuntuu useimmiten olevan vaikeaa ja tuskallista. Kirjailija Eckhart Tolle, joka Yrjö Kallisen tavoin ammentaa ajatteluaan buddhalaisesta filosofiasta, perustelee luopumisen vaikeuden kumpuavan egoharhasta. Hänen mukaansa ajattelevaan mieleen samaistuminen synnyttää

¹⁵ (Kallinen Y 1991, 9–17)

¹⁶ (Bodhidharma 2019, 78)

egon eli valheellisen minuuden, joka takertuu asiaan kuin asiaan ja täten vahvistaa kuvaa erillisestä minuudesta¹⁷. Sanoissaan Tolle viittaa, ehkä jopa tietämättään japanilaisen Zen mestari Hakuin Ekakun (1786–1769) selitykseen kärsimyksen syystä. Ekaku sanoi, ”kärsimyksen syy on egoharha.”¹⁸ Voimme siis tehdä johtopäätöksen, että tuon luopumisen vaikeuden, buddhalaisittain sanottuna kärsimyksen, synnyttää samaistumisemme egoon, joka perustaa itsensä tarrautumalla asiaan kuin asiaan.

Kirjassaan Tolle tunnusteleo kokemuksia, tekemisiä ja ajatuksia nykyhetken ulkopuolella. Hänen mukaansa kaikki mikä on, on olemassa vain ja ainoastaan nykyhetkessä¹⁹. Tollen näkemys nykyhetkestä on käänteentekevä puhuessamme katoavuudesta. Jos kerran nykyhetken ulkopuolella ei ole mitään, ei mikään voi silloin kadota. Tästä näkökulmasta katsottuna asioiden katoaminen ja ilmentyminen ovat olemassa ainoastaan ajattelevassa mielessämme. Tämä tekee katoavuudesta yhdentekevää, jolloin luopuminenkin on teoriassa mahdotonta. Joka tapauksessa havaintoni on se, että todellisuudessa en voi omistaa mitään. Voin kuvitella omistavani tai luopuvani ja niin myös teen, mutta nykyhetkeä silmällä pitäen asiat vain ovat, niin kauan kuin ovat. Salaman nopeudella sykkivän nykyhetken ulkopuolella ei ole mitään. Ulkopuolella ei ole taidettani.

Millainen oikein on ihmismieli? Kerron sen teille; tuulen suhina kuvaan piirretyissä männyissä. – Ikkyuu (1394–1481)²⁰

¹⁷ (Ekhart T 1997, Läsnäolon voima, 231)

¹⁸ (Helsinki Zen Center 2017, 36)

¹⁹ (Ekhart T 1997, 74)

²⁰ (Ikkyuu 2010, 123)

2.3 Myötäilevä ote

On ykseys, ennen taivasta ja maata. Hiljainen ja tyhjä, riippumaton ja muuttumaton, alati toistuvassa liikkeessä, katoamaton, sitä voi sanoa taivaan ja maan äidiksi. En tiedä sen nimeä, vastahakoisesti nimitän sen Taoksi.

– Laotse (n.579-499.eaa)²¹

Sen ymmärtäminen, etten ruumiini rajallisuudesta ja nykyhetkestä johtuen omista loppupeleissä yhtään mitään, repäisi reiän todellisuuteeni. Tuo reikä kulkee lävitse taiteen kuin arjenkin ja jos astun toiselle puolelle, näen vain tyhjyyttä. Kiinnostuin tuosta tyhjästä hurjasti ja huomasin sen tekevän elämästä leppoisampaa. Luopuminen, katoavuus ja nykyhetki olivat kaikki sulautuneen toisiinsa ja vaikuttivat taiteen tekemiseen uudella tavalla.

Muinaisessa Kiinalaisessa Taolaisuudessa puhutaan Taosta. Kiinaksi Dao (道) on abstraktio, jota ei voida selvästi kääntää, saati käsittää. Kirjoitusmerkkinä se rakentuu symboleista, jotka kuvaavat liikettä, jaksollisuutta sekä rytmiä. Jaksollisuus ja rytmi muistuttavat minusta luontoa. Taolaisuuden sisällä lymyää kiehtova oppi nimeltään wu-wei. Kallisen mukaan wu-wei käsitetään usein harhaanjohtavasti ei-toimintana, jonka vuoksi hän selventää käsitettä muotoillen sen toimintana, jossa ei tarrauduta haihtuvaan ja alati muuttuvaan²². Kirjailija, kirjallisuuden tutkija ja kääntäjä Tero Tähtinen kuvaa wu-wei käsitettä selkeämmin ymmärrettäväksi. Hänen mukaansa wu-wei on toimintaa, joka pyrkii myötäilemään todellisuuden luonnollisia prosesseja.²³ Zenissä sen on nähty tarkoittavan kävelyä kävelyn vuoksi tai istumista vain istumisen vuoksi.²⁴

Mistä luopuminen, jos ei ole mitään mistä luopua? Tällöin luopuminen ei ollut enää luopumista vaan prosessien ja liikkeiden positiivista

²¹ (Laotse 2018, 25)

²² (Kallinen Y 1991, 39–41)

²³ (Bodhidharma 2019, 93–94)

²⁴ (Watts W A 2012, 132)

hyväksyntää eli myötäilyä. Wu-wei näyttäytyi ja vaikutti soljuvin seurauksin. Tähtisen kuvaus todellisuuden luonnollisia prosesseja myötäilevästä toiminnasta kuvaa lähes kirjaimellisesti tämänhetkistä taiteellista työskentelyäni. Maataiteen tekeminen johdatteli minut tähän hetkeen. Hetkeen, jossa antaudun luottavaisin mielin luonnolle ja annan muutoksen viedä. Mikä minä olen panemaan vastaan, jos tuuli levittää lehdistä tekemäni asetelman tai jos eilen tekemäni teos ei olekaan enää niin kuin eilen. Nyt sallin muutoksen tapahtuvan ja annan sen näkyä teoksissani. Kyse on tilasta, jossa raja itseni ja luonnon välillä hälvenee. Sitä voisi kutsua terapeuttiseksi tai meditatiiviseksi, mutta todellisuudessa kyse ei ole mistään erikoisesta. Siinä on samankaltaisuutta zenin kanssa. Täten toimivin tapa sanoa se, mitä taiteen tekeminen on minulle, on tapa, miten Kallinen selittää zeniä. Sitä ei voi sanoilla selittää auki, mutta siihen voi viitata ja osoittaa.²⁵ Se ei ole mitään mystistä tai ylimaallista. Se on antautuvasti myötäilevää tekemistä ja ei-tekemistä.

Kuva 4. Valokuva lumeen sulaneista jalanjäljistä, 2020.

²⁵ (Kallinen Y 1991, 9)

3 Luonnosta

Juuri kun mietin, miten maailma onkin murheita täynnä, puiden kätöksissä lensi käki kukkuen ohi. – Ryökan (1758–1831)²⁶

Metsään astuessani tuntuu kuin astuisin syntymän ja kuoleman kehtoon. Jokainen kesä luonto herää eloon ja syntyy valtavasti uutta elämää, kunnes sää viilenee ja elämä vetäytyy horrokseen tai lakkaa kokonaan. Samalla laajemman vuodenvieron sisällä kuollaan ja synnyttään hetki hetkeltä. Metsässä yksin ollessani en pysty käsittämään luonnon kokonaisuutta järjellisesti, mutta voin aistia kaiken, itseni mukaan lukien, olevan yhteydessä toisiinsa.

Metsän moniaistisen kokemisen kerrotaan ruokkivan luovuutta ja lepuuttavan mieltämme. Teoksen *Terveysmetsä* kirjoittajien mukaan luonnossa oleskelu lievittää masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Hengitys ja syke tasaantuvat ja stressihormonin määrä laskee. Luonto vahvistaa myös emotionaalista tasapainoa ja selkeyttää ajattelua²⁷. Näistä syistä vetäydyn mieluusti luonnon ympäristöön ja eritoten metsään. Mitä kauemmin pysyttelen kaupungin urbaanissa ympäristössä, sitä enemmän kaipaen kosketusta luonnonympäristöön. Usein luonnossa oleskelun jälkeen tuntuu kuin olisin herännyt unesta, johon kaupunki on minut laulullaan tuudittanut. Luonnonympäristö on minulle vapaa tila, joka mahdollistaa olemisen sellaisena kuin olen. Luonto ei tuomitse vaan ottaa syleilyynsä. Runsaudellaan se muistuttaa siitä, että olen vain pieni osa jotain suurempaa. Sitä, jota tykkäämme haudata muovin, betonin ja mielipiteidemme alle.

Työskentely luonnossa nosti luonnossa olon kokemuksellisuuden jalustalle. Ympäristöestetiikan professorin Yrjö Sepänmaa kuvailee luontokokemusta kokonaisvaltaiseksi ja prosessiluonteiseksi. Hänen mukaansa

²⁶ (Ryökan 2000, 190)

²⁷ (Leppänen M. & Pajunen A 2017, 23–49)

me ja elinympäristömme olemme kaikki jatkuvassa muutoksen tilassa. Luonnon kokonaisvaltaiseen kokemukseen liittyy myös tietomme ja muisti menneisyydestä ja tulevaisuudesta²⁸. Sepänmaan sanojen kautta palasin muistelemaan lapsuuttani. Asuimme kaupungin taajamassa, jossa metsään pääsi suoraan takapihaltamme. Vietin myös paljon aikaa maalla isovanhempieni sukutilalla. Matkatessani kauemmas muistiini huomasin myös, että varhaisimmatkin muistini jäänteet olivat kokemuksia luonnosta. Muistan, kun makasin rattaissa katsellen muovisen ikkunan lävitse ohi lipuvaa maisemaa, puiden latvoja ja taivasta. Luonto on aina ollut läsnä arjessani ja sitä kautta elämän mielekkyydessä. Tämän kautta selitän sitä, miksi päädyin luontoon myös taiteen merkeissä.

Anu Mannosen mukaan mahdollisimman vähän luontoa kuormittava toiminta edellyttää kohdallaan olevaa luontosuhdetta.²⁹ Olen samaa mieltä Mannosen kanssa, mutta mitä tarkoitetaan, kun puhutaan luontosuhteesta? Käsitteemme siitä mitä tarkoittaa luonto, on subjektiivista ja Mannosen sanoin “lopullista määritelmää pakenevaa”, mutta tässä tekstissä tarkoitan luonnolla kaikkea sitä, mitä maapallolla olisi ilman ihmistäkin.³⁰ Hahmottaakseni luontosuhdetta tuon esille Maurice Merleau-Pontyn teoriaa kehon ja maailman suhteesta. Hänen mukaansa elävän ja liikkuvan kehollisen subjektin havainnossa syntyy tila ja paikka.³¹ Jos subjektin havainto ymmärretään aistiemme muodostamana elämyksenä aivoissamme, tarkoittaa se sitä, että me synnyttämme ympäristömme. Kun tähän liitämme vielä Sepänmaan mainitseman tiedon ja muistin, vaikuttaa siltä, että aistihavaintojen lisäksi kysymyksessä on myös ajattelevan mielemme tuotos.

Aistien ja mielen yhteistyö repäisee itsemme irti luonnon välittömyydestä, jolloin syntyy kaksi, minä ja luonto. Kyse on silti kokonaisvaltaisesta kokemuksesta. Tilassa kuin tilassa suhteemme

²⁸ (Mannonen A ym. 2010, 54)

²⁹ (Mannonen A ym. 2010, 1)

³⁰ (Mannonen A ym. 2010, 2)

³¹ (Sakari M ym. 1999, 69)

ympäristöön on välitön, mutta sana ”suhde” vaatii kaksi. Täten totean, että luontosuhde on erillisyyttämme alleviivaava käsite, mutta samalla se on jotain, mikä on jatkuvasti läsnä meissä jokaisessa. Se on ikaikaista ja yhteistä, mutta myös hyvin henkilökohtaista.

Luontosuhteesta puhuttaessa haluan myös täsmentää sitä, ettemme ole irrallisia luonnosta, vaikka erillisyyttä koemmekin. Mannosta lainaten ruumiimme on oma biologinen ekosysteeminsä, joka rakentuu samoista aurinkokuntamme tähtien ydinreaktioissa syntyneistä alkuaineista, kuin kaikki muukin tällä planeetalla.³² Ruumiimme on siis elävä ja kuollut organismi, kuin mikrotason luonto, joka bakteerien ja sienten lisäksi sisältää myös hämmästyttävät yli kaksi kolmasosaa vettä.³³

Elementtinä vesi on oma suosikkini. Luonnossa kulkiessani hakeudun huomaamattani veden äärelle. En tiedä, onko syynä lapsuuteni kalastusretkien nostalgia, mutta etenkin järviin koen vahvaa yhteyttä. Vettä sisältävällä maisemalla on tutkitusti todettu olevan suuri merkitys tunteiden tasapainon kannalta, eikä se ihmetytä minua laisinkaan. Oli sää mikä tahansa, järvi rauhoittaa oloa pinnan alaisella syvyydellään ja tyyneydellään. Kerrotaan myös uimisen olevan yksi välittömimmistä tavoista altistua luonnolle. Aloitettuani avantouinnin olen tästä täysin samaa mieltä. Kylmään veteen upottautumisessa on samaa kuin halkojen hakkaamisessa. Lyhyen humahduksen ajan voin tuntea olevani yhtä veden kanssa. Vedessä tuntuvan kannattelevan kokemuksen on myös kuvailtu olevan sukua sikiövaiheen kokemuksille³⁴. Vesi on osa luontoa, mutta itsessään jo jotain niin suurta, että se ylittää ymmärrykseni. Ilman vettä ei ole minua. Se kiertää luontoa muuttaen muotoaan. Se virtaa, seisoo ja leijailee. Näin annan sen inspiroida.

³² (Mannonen A ym. 2010, 2)

³³ (Leppänen M. & Pajunen A 2017, 79)

³⁴ (Leppänen M. & Pajunen A 2017, 81)

Mitä jättäisin perinnöksi, kun lähdän? Kevääseen kukat, kesään kukkuvan käen, syksyyn värikkäät lehdet. – Ryokan (1758–1831)³⁵

Jos valahdamme syvemmälle ihmisluontoon, pääsemme fysikaaliselle tasolle, jolloin ihmisen voidaan nähdä koostuvan, ei vain vedestä, mutta myös muista aineista. Jäämättä pidemmäksi aikaa aineisiin sukellaan itse aineeseen, jolloin voimme nähdä sen koostuvan atomeista. Fysiikan professori Jukka Maalammen mukaan atomi sisältää ytimen, ja sitä kiertävät lähes olemattoman pienet elektronit. Atomin ydin on prosentin kymmenestuhannesmiljardisosa koko atomin tilasta, jolloin kaikki muu ytimen ympärillä on vain tyhjää tilaa. Voidaan siis todeta, että ruumiimme koostuessa atomeista, olemme prosentin kymmenestuhannesmiljardisosa vaille sata prosenttia pelkkää tyhjyyttä³⁶.

Myös buddhalaisuus törmää jännittävästi tyhjyyden käsitteeseen tekstissä nimeltä *Sydänsutra*. *Sutrassa* sanotaan, ”muoto on vain tyhjyyttä, tyhjyys vain muotoa”. Samassa ilmaistaan myös kaiken olevan alkuperältään tyhjyyttä, syntyvän tyhjästä ja päätyvän tyhjään³⁷. 2500 vuotta vanha buddhalaisuus on tuskin tulkinnut asiaa tieteen keinoilla, mutta on jännittävää huomata yhteys *Sydänsutran* ja fysikaalimatemaattisten laskelmien välillä. Tyhjyys on kiehtovaa ja voimme tutkia sitä monelta kantilta, vaikkakin sen käsittäminen menee heittämillä yli hilseen. Itselleni tyhjyys on kokemus. Sitä voisi kuvailla ei miksikään, mutta sekin on jo liikaa tulkittu. Se on jotain missä huomaan välillä olleeni, mutta sinne pyrkiminen tai siitä hyötyminen on täysin mahdotonta. Olen tavannut sitä siellä täällä, mutta eritoten luonnossa, taiteessa ja meditaatioharjoituksessa. Tyhjyys tuntuu totisesti olevan kaiken juurella, niin myös taiteeni juurella, vaikken sitä voi millään todistaa.

³⁵ (Anhava T 1993, 62)

³⁶ (Maalampi J 2014)

³⁷ (Helsinki Zen Center 2017,36)

4 Lopuksi

Tämä tutkimuksellinen opinnäytetyö vaikuttaa olevan neljän opiskeluvuoden aikana tapahtuneen henkisen virran kiteytymä. Se on tämänhetkisen taiteeni kartoitus ja määritelmä. Olen pistänyt sanoiksi henkilökohtaisen muutoksen vaikutteita taiteeseeni sekä matkan varrella tekemiäni merkityksellisiä havaintoja. Kokonaisuutena tutkielmani nostaa pintaan minut hengellisenä ja erityisen luontosuhteen omaavana ihmisenä sekä taiteilijana. Ulkoinen ja sisäinen luonto sisältävät kaiken sen, mistä ammennan lähtökohtani taiteen tekemiselle. Siitä olen hyvin kiitollinen.

Johtopäätökseni on se, että taiteen tekemisen ja arjen raja on minulle häilyvää. Taide on osa olemustani, tapaan ajatella ja olla. Taiteen tekeminen ja ei tekeminen on itseni ilmaisua, olemista, yhteyttä todellisuuteen sellaisena kuin se on. Se ei edellytä materialistista ilmennystä, yleisöä tai esillepanoa, mutta kulttuurimme mukaisesti tulee sitä tehdä välillä myös muidenkin koettavaksi. Ennen kaikkea ero entisessä ja nykyisessä taiteessani on sen lähtökohdassa. Nyt en pyri taiteellani saavutuksiin, kuten maineeseen tai mammonaan, vaan teen sitä vain tekemisen vuoksi. Se voi olla leikkisää tai totista, merkityksellistä tai merkityksetöntä, mutta loppujen lopuksi se ei ole itse elämää kummempaa. Taiteeni on ottanut muodon, joka on irti pyrkimyksistä.

Lopeteltuani tätä tekstiä katselin ulos Turun pääkirjaston valtavasta lasi-ikkunasta. Matalalta kuultavan syysauringon valo siivilöityy kirjaston ja sen naapuritalojen välistä keskelle tienristeystä. Valokeilasta ajaa ruumisauto mukanaan auringonsäteistä valkoisena hohtava arkku. Samassa katseeni kiinnittyy jalkakäytävän mainostauluun. Luen huomaamattani mainoksen tekstin: ”Meillä on vain hetki.” Siinäpä se, ajattelen, ja naurahdan sattuman rehellisyyttä.

Lähteet

Anhava, T. 1993. Oikukas tuuli. 7 painos. Keuruu. Otava.

Bodhidharma. 2019. Zen mestari Bodhidharman opetukset. Suom. T. Tähtinen. Helsinki. Basam Books Oy.

Ekhart, T. 2017. Läsnäolon voima. Tie henkiseen heräämiseen. Suom. L. Porceddu. 2 painos. Helsinki. Viisas Elämä Oy.

Erkkilä, H. & Björkman, N. 1999. Katoava Taide. Valtion taidemuseo.

Ikkyuu. 2010. Riehaantunut pilvi ja luurankouni. Suom. K. Nieminen. Helsinki. Basam Books Oy.

Helsinki Zen Center. 2017. Resitaatiot ja seremoniat. Helsinki. Helsinki Zen Center.

Johansson, H. 2004. Maataidetta jäljittämässä. Luonnon ja läsnäolon kirjoitusta suomalaisessa nykytaiteessa 1970–1995. Helsinki. Otava

Kaihovaara, R. 2019. Villi Ihminen. Jyväskylä. Atena Kustannus Oy.

Kallinen, Y. 1991. Zen. Idän sanoma valaistuksesta. 2 painos. Helsinki. Teosofinen seura.

Kinnunen, A.; Tenkku, J. & Tarasti, E. & Haapanen, A. & Kalliola, R. & Sinisalo, A. & Linkola, M. & Ylinen, J. & Huuhtanen, P. & Sepänmaa, Y. & Suhonen, P. 1981. Ympäristöestetiikka. 1 painos. Helsinki. Gaudeamus.

Käännekohtassa. Tiede planeettamme pelastajana. 2021. Dokumentti. Ohj. Clay, J. Netflix verkkopalvelu. Viitattu 7.11.2022.

<https://www.netflix.com/title/81336476>

Laotse. Tao Te Ching. 2018. Suom. T. Lin. Uudistettu painos. Espoo. Arktinen Banaani.

Leppänen, M & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto. 2 painos. Helsinki. Gummerus Kustannus Oy.

Maalampi, J. 2014. Kuinka suuri osa ihmisen tilavuudesta on tyhjää. Tiede Digilehti 14.10.2014. Viitattu 9.10.2022.

https://www.tiede.fi/artikkeli/kysy/kuinka_suuri_osa_ihmisen_tilavuudesta_on_tyhjaa

Mannonen, A.; Haarla, T. & Kerminen, L. & Liinaharja, K. & Lähde, E. & Sepänmaa, Y. 2010. Luontosuhde viisi kertomusta. Kuusamo. Koillismaan Kirjapaino Oy.

Ren-in. 2016. Merkintöjä Ruohomajasta. Suom. M. Pölkki. Helsinki. Art House Oy.

Ryökan. Suuri hupsu. 2000. Suom. K. Nieminen. Helsinki. Basam Books Oy.

Sawaki, K. 2016. Yhtä tyhjän kanssa. Suom. M. Osamitsu. Helsinki. Basam Books Oy.

Suzuki, S. 2014. Kirjeitä tyhjyydestä. Zen ja elämisen taito. Suom. L. Porceddu. Helsinki. Basam Books Oy.

Virtanen I. 2006. Hiljaisen tiedon ongelma – kuinka hiljaista hiljainen tieto on? Pro gradu -työ. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 16.10.2022.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/93579/gradu01163.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vuorio, M. 2004. Syväekologia: Elämän kunnioitusta ja syvää pasifismia. Viitattu 11.5.2022. <http://www.mikaelavuorio.fi/syvaekologia.htm>

Watts W, A. 2012. The way of zen Zen. Suom. R. Lehtonen. Uusi painos. Helsinki. Otava.

Yun, P. & Virtaperko, M. 2018. Noudan vettä ja kerään polttopuita. Maallikko Pangin opetukset. Suom. Tähtinen T. Helsinki. Basam Books Oy.

